

בלבבי ארבע יסודות

גיליון 56 ♦ תשפ"ו

תוכן הגיליון

שואל לעניין מבט מבחוץ על עולם ארבע היסודות... א'
מבחן להערכה עצמית... ב'
מהות המידות תיקון המדמה שבכח החולדה... ד'
מדור ארבעת היסודות - הלכה... ו'

שואל לעניין הדרכים השונות של עבודת השם ע"פ ארבעת היסודות [דרך הרמח"ל ח"ג]

שבנגלה, כמו שלמדנו...

צבי: יפה...

יעקב: א"כ, יצא לנו כאן בעצם השלמה לנושא של הדרך הליטאית, וביארנו איך הם ישיבו על כל הטענות של החסיד שבתחילת מסילת ישרים סדר הויכוח. אבל עכשיו נשאר לבאר את דעת החסיד, שהוא דעת הרמח"ל עצמו...

צבי: נכון. וכלפי שיטת הרמח"ל אנחנו צריכים להבין בעצם שתי נקודות: הא' הוא להבין מהו בכלל כח העיון הזה בנושאי המוסר, שכבר הראנו שאיננו עיון "מיני" וביה' בגדרי התורה - אז מה זה כן? והב' הוא להבין למה פשוט לו שהעיון המוסרי הוא חלק ממצות לימוד התורה, ואולי אפילו עיקר מצות לימוד התורה, ולא רק השתדלות בעלמא לקיום חובות הלבבות?

יעקב: שאלות כבידות...

צבי: בכדי לענות על שתי השאלות האלו גם יחד, נראה לי שאנחנו צריכים קצת הקדמה להבין את צורת התורה של הרמח"ל, שהוא בעצם גם הצורה של רוב בעלי המוסר.

מסתמא אתה מכיר את התופעה שמשגיח מוסר שיחה, והוא מתחיל עם איזה רש"י על התורה ושואל עליו שאלה, ובכדי לתרץ את הרש"י הוא מייסד יסוד גדול בעבודת השם והולך ומרחיב עליו. ואחרי השיחה מגיעים הבחורים ומפלפלים אם היסוד בכלל מוכרח, ואולי בעצם יש תירוץ פשוט, וכמעט קושיא מעיקרא ליתא...

יעקב: כן, בטח אני מכיר...

צבי: זה הכל מגיע מהנקודה הזו. יש הבנה בסיסית שאנחנו צריכים להבין, שתורת בעלי המוסר אינה בנויה על אותו יסוד שעליו בנויה תורת בריסק... רק שצריכים להסביר על מה זה כן בנוי...

[המשך בס"ד בגיליון הבא...]

לא מצינו הרבה פרטים וגדרים. למשל, מתי חייבים באהבת השם?

יעקב: זו אחת מהמצוות התמידיות...

צבי: נכון. ומה השיעור המנימלי של אהבת השם?

יעקב: לכאורה "אלו דברים שאין להם שיעור"...

אז נראה לי שהבנתי, שמצד עצם גדרי המצוה אין כ"כ הרבה מה לעיין. אבל לכאורה עדיין יש הרבה מה לעיין - לדוגמא, מצינו בספרים שיש הרבה סוגים של אהבת השם, כגון אהבה מתוך הכרת הטוב, אהבה מתוך השתוקקות, וכו'. וא"כ, יש לדון מה כלול במצוה ומה לא...

צבי: ממבט "דיני המצוה" לכאורה כל סוגי האהבה האלו הם בכלל המצוה, אלא שיש מדריגות אין סופיות של יותר אהבה ויותר אהבה. אבל ההגדרים של מדריגות האהבה השונות זה כבר לא כ"כ נידון הלכתי, אלא זה כבר נידון של "מוסר", מה היא המציאות של המדריגות השונות שיש ב"סולם האהבה", מה הסדר ביניהם, ואיך עולים מאחת לשנייה...

יעקב: והנקודה היא שזה כבר לא עיון "מיני" וביה' בתורה?

צבי: בדיוק!!! ולכן, ה"חכם" לא מוצא כאן הרבה מקום לעיון, כי מינייה וביה' בגדרי התורה הוא לא מוצא מקום לניתוח ופלפול, וזה מה שהוא אומר לחסיד - מצד לימוד התורה שבמצוות אלו, הכל נראה לו פשוט!

יעקב: הבנתי... וכיון שלדעתו כל עיון שאינו "מיני" וביה' איננו תורה, לכן הוא לא מתעסק כ"כ בענייני המוסר, למרות שהם מצוות מפורשות בתורה, כיון שאין לו כ"כ במה לעיין בהם. ובמקומם הוא מתמקד בלימוד בגדרי חובות האיברים, ולמרות שהוא יודע שהוא לא משתדל כ"כ בעבודת החובות הלבבות, תקוותו הוא שהוא יגיע לכל המעלות הפנימיות האלו "ממילא" מתוך התמסרותו לתורה ומצוות

רקע: במסגרת הלימוד שלהם על היחס שבין ארבעת היסודות לדרכים השונות של עבודת השם, עסקו יעקב וצבי שבוע שעבר בויכוח בין החסיד לחכם בהקדמה למסילת ישרים סדר ויכוח. בסוף השיחה הם העמידו את השאלה למה נראה לחכם שענייני המוסר הם עניינים פשוטים, אם באמת יש בהם מקום נרחב לעיון והעמקה? צבי התחיל להסביר שהעיון של החסיד הוא עיון "מסוג אחר" של מה שהחכם מורגל אליו...

יעקב: לכאורה יש לנו שתי נקודות שצריכים להסביר: מצד מצות תלמוד תורה, אנחנו צריכים להסביר למה פשוט לו לחסיד שהעיון בנושאי המוסר כלול במצות תלמוד תורה. ומצד המציאות, צריכים להסביר למה נראה לו לחכם שאין מה להעמיק בנושאי המוסר, אם החסיד טוען שבאמת יש הרבה מקום לעיון והעמקה. אתה מנסה עכשיו להסביר את הנקודה השנייה?

צבי: כן... כמו שהתחלתי כבר להגיד, ה"עיון" שהרמח"ל דורש כלפי נושאי המוסר איננו אותו "עיון" שעליו למדנו בדרך הליטאית. העיון הליטאי בנוי בעיקר על כוחות החשבון והפלפול, והוא מגיע מ"קומת ההשכלה" של הנפש. וכמו שהארכנו כבר, כח ההשכלה יכול להשיג גם תורה "שמימית", שמנותקת לגמרי מהשגותינו, כי כל חשבונות השכל הם "מיני" וביה' - מתוך השוואת גדרי התורה בינה לבין עצמה.

עיון כזה באמת כמעט לא מצינו ביחס לחובות הלבבות. והסיבה לכך היא כי יש הבדל בין חובות הלבבות לחובות האיברים. חובות האיברים יש להם הרבה גדרים פרטיים, לדוגמא מצות ארבעת המינים: יש ארבע מינים, לכל אחד יש כמה וכמה סוגי פסולים, יש פסולים כלליים לכולם ויש פסולים פרטיים לכל אחד, יש פסולים בחפצא ויש פסולים במעשה הלקיחה, וכו'. הרי כל הדינים האלו נותנים מקום נרחב מאוד לניתוח והשוואה - מה גדרי כל פסול ופסול, מה דומה ומה שונה ביניהם, וכו'. משא"כ בחובות הלבבות, הרי למצוות האלו

מבחן להערכה עצמית

מבחן להערכה עצמית חלק א' - יסוד המים מול יסוד האש [4#]

מבט שחור-לבן מול מבט "אפור"

לפניך שתי סיטואציות, כל אחת עם שתי תגובות אפשריות. תנסה לדמיין איך אתה היית מגיב!

- סיטואציה א' -

אתה רב'ה בחיידר, ויש לחיידר מדפסת שעומדת לשימוש של כלל המחנכים בכדי להדפיס דפים עבור התלמידים. לך עצמך אין מדפסת פרטית, ומפעם לפעם מתעורר לך גם צורך להדפיס דברים אישיים, שלא שייכים לחיידר. השמועה בין המחנכים הולכת שהנהלת החיידר לא מקפידים על הדפסה פרטית של כמה דפים בודדים, שעלותם היא אפסית ביחס לקופת החיידר, ואתה יודע שכמה מהמחנכים נוהגים בזה היתר...

האם...

א) יש לך כלל ברזל בחיים - מה שלא שלך, אתה לא משתמש בו! [א"כ ביקשת רשות באופן אישי, וקבלת רשות מפורשת]. לא משנה אם השני ודאי היה מסכים, ואם ככה זה המנהג, וכו' - אתה לא נכנס לכל השיקולים האלו. לא שברור לך שזה אסור, אלא שאתה יודע שאם תתחיל להיכנס לכל השיקולים האלו, אף

פעם לא תדע מתי להפסיק איתם... ולכן, גם כשאתה צריך רק דף אחד בודד, וגם אם זה מאוד דחוף לך - אתה פשוט לא נוגע במדפסת של החיידר לצרכים אישיים!

או אולי...

ב) אתה אומר לעצמך שזה ודאי בסדר... הרי הכסף שנתרם לחיידר הוא על דעת החלטת הנהלת החיידר, והרי החיידר משלם על הרבה דברים שאינם לצורך תועלת ישירה ממש של התלמידים, כי בסופו של דבר, ככל שהמחנכים ירגישו הרגשה טובה יותר וחיבור חזק יותר לחיידר, גם התלמידים ירוויחו... ולכן, ככל שזה רק הדפסה מזדמנת מזמן לזמן והכמות אינה מוגזמת, אתה נוהג להקל ולהדפיס גם לצרכים אישיים...

- סיטואציה ב' -

או אולי...

בילדותך, קיבלת חינוך חזק שהעולם הזה אינו אלא פרוזדור לפני העולם הבא, ועבודת האדם היא לעשות ענייני גשמיות ועוה"ז עראי וענייני רוחניות ועוה"ב קבע. כשהיית ילד היית מרוצה עם מה שהיה לך, ורק עכשיו כשכבר גדלת, אתה מסתכל אחורה ומתפעל איך הורריך הצליחו לגדל אותך עם "השגות" כ"כ מצומצמות ביחס לענייני עולם הזה... איך אתה מסתכל על החינוך שקבלת?

אולי...

א) עיקר המסר שקבלת הוא שגשמיות - לפחות כל מה שמעבר לרמת ההכרח, כי "ההכרח לא יגונה" - היא לא טובה, ושהזכות והגאוה שלנו היא שאנחנו זוכים להיות מה"עידית" שבכלל ישראל שבאמת מתגברים עליה ומתנזרים ממנה. ולכן, כשאתה רואה אנשים מסביב שיש להם מעט יותר - או הרבה יותר - גשמיות ממש, אתה מיד יודע שהם "לא משלנו...", ואתה מיד מסיק שמסתמא גם דיעותיהם וכלל הנהגת חייהם אינם הולכים "בדרך הישר", וכדאי להתרחק מהם...

ב) למרות שברור לך שהדגש העיקרי צריך להיות על רוחניות ועולם הבא, אתה עדיין מבין שזה לא שחור-לבן... סוף סוף אתה מכיר שיש לך גם גוף, וצריכים לחבר גם אותו לעבודת השם. ולכן, אמנם קיבלת חינוך חזק לשמור על כך שהגוף לא יפרוץ את גבולותיו הנכונים, אבל סוף סוף זה גם ברור לך שצריכים גם להיזהר לא למנוע מהגוף את מה שהוא כן צריך, ואתה מבין שזה יכול להשתנות מאדם לאדם, ממקום למקום, ומזמן לזמן. ולכן, כשאתה רואה שבמקומות אחרים לא נוהגים בדיוק עם הצמצום שאיתו גדלת, אתה נוטה לדון אותם לכף זכות שכנראה יש להם צרכים גדולים יותר. וגם אתה, כשזה מגיע לחינוך הילדים שלך, אתה לא רק מעתיק את החינוך שאתה קיבלת כשהיית ילד, אלא אתה מנסה להתחבר למצב הילדים שלך בדור שלהם ובסביבה שלהם, ואתה מנסה לשקול איך מצד אחד להעניק להם את מה שהם צריכים כפי מצבם, ומצד שני לשמור שלא יגררו הלאה למושגים מיותרים...

מבחן להערכה עצמית

מבחן להערכה עצמית חלק ב' - יסוד האש מול יסוד המים מבט שחור-לבן מול מבט "אפור"

מהצדדים הוא חזק מאוד או חלש. את התשובה ניתן לרשום ע"י הקפת אחד מהמספרים מ1 עד 10, כאשר 1 פירושו נטייה חזקה מאוד למידה הראשונה שבזוג, ו10 פירושו נטייה חזקה מאוד למידה השנייה שבזוג.

הקדמה: במדור זה, אנחנו מנסים לתת כל פעם זוג של מידות הפכיות, המשתייכות לשני יסודות הפכיים. יש להתבונן בשני הצדדים, ולנסות להעריך באופן כללי לאיזה צד האופי שלך נוטה יותר, והאם הנטייה לאחד

יסוד המים

יסוד האש

מבט "אפור"

מבט שחור-לבן

10

9

8

7

6

5

4

3

2

1

שבחיים הוא רק קירבת השם וכל שמרחיק ממנו הוא כולו רע, כן הוא יצליח יותר "לנפות" את חלקי הטוב מהרע המעורבב איתם בבריאה בפועל. משא"כ אם האדם מתרגל להשתמש רק במבט של "אפור", הוא עלול מאוד לאבד את הבהירות הפנימית שיש טוב ורע מוחלטים כלפי תכלית החיים, כי גם על זה הוא יסתכל במבט של "אפור".

וא"כ, המקום העיקרי שבו צריכים להשתמש במבט של שחור-לבן הוא כלפי עקרונות החיים המופשטים, ששם צריך להיות ברור לאדם באופן מוחלט מי הוא ומהי מטרת חייו. אך, בחיי היום-יום, המבט העיקרי צריך להיות שיש בכל דבר טוב ורע, ובכל דבר צריכים לברר את הטוב מהרע.

אולם, גם בפועל יש מקומות שראוי להשתמש במבט של שחור-לבן כלפי ההנהגה למעשה, והיינו איפה שיש שטח אפור שלא ניתן לברר אותו עד הסוף. וכגון בספק איסור שהאדם לא הצליח לברר, שהוא צריך להתייחס אליו למעשה ככל החומר של איסור ודאי ולא לתת לעצמו להורות היתר, וכדברי הרמב"ן הידועים (ויקרא ה, טו) "וטעם אשם תלוי, מפני שבעליו סבור שאין עליו עונש כי לא נודע שחטא, מפני זה החמיר עליו הכתוב בספקו יותר מודאו".

וניתן להיעזר כאן בסיפורים שבחלק א'. בסיפור הראשון של השימוש בכסף ציבורי וכדו', מדובר במצב שיש בו מקום גדול של ספיקות והוראות היתר, ובמצבים כאלו ראוי להגדיר גדר ברור שלא להיכנס כלל לשטח האפור, וכמו שנתבאר. אבל בסיפור השני שמדובר בהשקפה רחבה של מקום הגשמיים בחיים, שם צריך האדם להכיר שבכל דבר בחיים יש טוב ורע, ואמנם בגשמיים עולם הזה הרע מרובה מהטוב, אבל מ"מ עדיין יש לו מקום של שימוש לטוב, וא"א להחליט באופן מוחלט שכל שאינו הכרח הוא בודאי רע.

הסבר: אחת מהמידות הנולדות מכח יסוד האש היא המידה להסתכל על החיים במבט של שחור-לבן. שהרי טבע האש הוא קיצוני - מה שהיא שורפת היא מכלה לגמרי, ומה שהיא לא שורפת היא משאירה כמות שהוא. וכן ביחס ליסוד האש שבאדם, טבע האדם הנולד מכח כך הוא לשייך כל דבר שהוא רואה לאחת מב' קטגוריות, או שהוא טוב ובסדר גמור, או שהוא רע וצריכים לכלות אותו, מבלי להשאיר מקום לשום מצב של "ממוצע".

לעומת כן, טבעו של יסוד המים שבבריאה הוא למזג ולצרף דברים שונים יחד, ולא להפריד ביניהם. וכמו שאנחנו רואים בדרך כלל שכשמצרפים שני משקים יחד הם נבללים זה עם זה בשווה ["יש בילה"], וכן שהרבה חומרים יכולים להתנמס במים ולייצור בלילה אחידה. וכלפי נפש האדם, זה מוליד באדם מבט של "אפור", לראות כל דבר בחיים כ"מורכב" מחלקים של טוב וחלקים של רע ש"בלולים יחד", ולא כדבר אחד שהוא או טוב מוחלט, או רע מוחלט.

והנה, המציאות האמיתית היא שכל דבר שקיים בעולם בפועל הוא באמת מורכב גם מטוב וגם מרע, ואין דבר שהוא רק טוב או רק רע בהחלט. ולכן, לכאורה נראה שהמבט הנכון יותר הוא מבט של "אפור", לראות כל דבר כ"מורכב" גם מטוב וגם מרע, ולא מבט שטחי ומוטעה של שחור-לבן".

אולם, מצד שני, כל אדם חייב לחיות עם הכרה ברורה שתכלית החיים היא להגיע לקירבת השם, וכל דבר שמקרב אותו להשם הוא הטוב, וכל דבר שמרחיק אותו מהשם הוא רע. וההכרה הכללית הזו צריכה להיות מוחלטת, שקירבת השם היא הטוב המוחלט, והריחוק מהשם הוא הרע המוחלט. ואף שבפועל הדברים יותר מורכבים, כי אין דבר בבריאה שכולו רע ואין לו שום ניצוץ של קירבת השם, ואין דבר שכולו טוב ואין בו שום פגם של ריחוק מהשם, מ"מ ככל שיותר ברור לאדם באופן מופשט שהטוב

* הוספת מו"ר שליט"א - והיינו לראות כל דבר ממה מורכבים חלקיו, ואלו חלקיו הטובים ואלו להיפך, ומהו דרך "שביל הזהב" לנהוג למעשה

מי הפה

מתיקות בפה ומתיקות בעיניים וההבדל ביניהם

המים, שהמים מהים שהם מלוחים עולים למעלה ואילו המליחות שבהם נשארת למטה מפני שהיא כבדה ואין בכוחה להתאדות ולעלות למעלה, א"כ מה שעולה אינו מלוח שהתהפך למתוק, אלא מים שנלקחו מן המלוח והתבררו ממנו.

אמנם שורש הדברים שהמליחות קיים בעולם, למדנו מבחינת המים התחתונים כמבואר במדרש רבה (בראשית ה ג) "מים התחתונים נקראו מים בוכים, ולמה נקראו מים בוכים, כי בשעה שחלק הקדוש ברוך הוא את המים נתן אלו למעלה ואלו למטה, התחילו מים התחתונים בוכים, ואמרו אוי לנו שלא זכינו לעלות למעלה להיות קרובים ליוצרנו וזהו שכתוב (איוב כח יא) מבכי נהרות חבש". נמצא ששורש המים לא היה מר אלא מתוק, משום שלפני שנאמר (בראשית א ו) יהי רקיע בתוך המים והיה מבדיל בין מים למים, המים דמעיִקרא היו מתוקים, ורק לאחר שהקב"ה הבדיל בין מים למים, התגלתה במים התחתונים מליחות, ואילו במים העליונים נשארה המתקות שמעיִקרא³.

שהעיניים דומעות ומי העין מלוחים כמבואר במדרש (תנחומא חקת פרשה א) ומתיקות זו ענינה מתיקות מעיקרא שאינה בנויה על היפוך המרירות אלא על שורש אחר של מתיקות.

ובעומק הדבר נראה שהמתוק שהיפוכו מר, לכן בקדושה הוא מתגלה ממר למתוק, ואילו בקלקול הוא להיפך ממתוק למר כמו שנתבאר לעיל, לעומת זאת מתוק שהיפוכו מלוח הוא מתוק מעיקרא, ולא מתוק שנהיה לאחר המליחות.

המתיקות בחיך ראשיתה מרירות וסופה במתיקות, וכידוע שדברי תורה מתוקים הם וכמו שאמרו במדרש (שיר השירים ח ב): "אשקך מיין הרקח מעסיס רמוני - אלו טעמי תודה שמתוקים כיין ורמון העסיס". אבל קודם שמבין את טעמי התורה ומתענג עליה צריך האדם לעמול הרבה ורק אז מגיע אל מתיקות התורה, וזהו הענין שבקדושה שתחילתו במרירות וסופו במתיקות, כמו שכתב הראב"ד (פירוש לספר יצירה פ"א מ"ב) נוטריקון חכמה 'חך אמר מה', כלומר שהוא טועם את הדבר, ומתענג בטעמה של תורה.

והאופן השני למתיקות הוא בעיניים וכמו שנאמר במשלי (שם) 'מתוק האור... לעיניים', והיפוכו הוא מליחות, שאין הכוונה שהמלוח נהפך למתוק אלא שיש מדרגה שבה הטעם המתוק עומד מצד עצמו⁴. ונרחיב הדברים: זה ברור שבמציאות הטבע ניתן להפוך מלוח למתוק, וכן מצינו במהלך התאדות

נמצא שסדר הרוק הוא שמתקבץ ויוצא וחוזר ונבלע, ולאחר שנתבררו שני סוגי המתיקות מתיקות הבאה מתוך מהלך של התהפכות ומתיקות שהיא מעיקרא נוכל להתחיל לברר היכן מתגלה בקומת הגוף קומת מתיקות האדם וכיצד שני הסוגים הללו ניכרים באדם עצמו ומתוך כך גם בקומת הנפש לפי הדרך שנתבארה עד הנה.

המתיקות שבאדם ניכרת תחילה במערכת הפה כי שם מקום הטעימה, ובפרטות שעיִקר חוש הטעם שורשו 'בחיך' שהוא טועם את הדבר ושם האדם מרגיש מתוק ומר, ככתוב באיוב (יב יא) "חך אוכל יטעם", וגם הראב"ד (פירוש לספר יצירה פ"א מ"א) שכתב דחוש הטעם נמצא גם בלשון, מ"מ כתב שעיִקר יסוד הטעם נמצא בחיך.

לעומת זאת מצינו לשון הכתוב (קהלת יא ז) "ומתוק האור וטוב לעינים לראות את השמש", הרי שמתגלית כאן בחינה נוספת של מתיקות שאינה דרך טעם המאכל אלא מתיקות של ראייה ומאור עיניים. נמצא שיש באדם שני מהלכים של מתיקות א- מתיקות שבחיך שהיא מתיקות של טעם, והיא עומדת כנגד המרירות כי היפך המתוק בענין זה הוא המר, וכמו שנתבאר ב'רוק תפל' שהוא מר ובא מכח שינה וזהו עומק הענין כשישראל באו למרתה וילונו העם על משה, 'וילונו' מלשון 'תלונה' ומלשון 'לן', מלשון שינה שהוא אחד משישים במיתה, וזה שורש המוות שמתגלה במרירות, היפך מהמתוק שבפה ששם מוגדר הטעם. ואילו היפך ממתוק הוא מלוח והמליחות נמצאת בעיניים (דמעות מלוחות), וזהו שנאמר 'מתוק האור לעיניים', וכאן מתגלים שני המהלכים א- מתוק שהיפוכו מר, ב- מתוק שהיפוכו מלוח. כי מצינו

³ עיין רבינו בחיי (ויקרא ב, יג), וז"ל, וע"ד המדרש יש בו באור לדרך הקבלה: ברית כרותה למלח מששת ימי בראשית שהובטחו מים התחתונים ליקרב במלח ונסוך המים בחג, וכן אמרו במדרש: (ב"ר ה, ג) מים התחתונים נקראו מים בוכים, ולמה נקראו מים בוכים, כי בשעה שחלק הקדוש ברוך הוא את המים נתן אלו למעלה ואלו למטה, התחילו מים התחתונים בוכים, וזהו שכתוב: (איוב כח, יא) "מבכי נהרות חבש". אמר רבי אבא בבבלי נתפרשו המים התחתונים מן העליונים, אמרו: אוי לנו שלא זכינו לעלות למעלה להיות קרובים ליוצרנו, מה עשו, העיזו פניהם ובקעו תהומות ובקשו לעלות עד שגער בהן הקדוש ברוך הוא, שנאמר: (ישעיה מג, טז) "הנותן בים דרך ובמים עזים נתיבה", (נחום א, ד) "גוער בים ויבשהו", אמר להם הקדוש ברוך הוא הואיל ולכבודי עשיתן כל כך אין להן רשות למים העליונים לומר שירה עד שיטלו רשות מכם, שנאמר: (תהלים צג, ד) "מקולות מים רבים אדירים משברי ים", ומה הם אומרים: "אדיר במרום ה'", ולא עוד אלא שעתידין אתם ליקרב על גבי המזבח במלח ונסוך המים. ועוד דרשו במקום אחר: העולם כלו שלישי מדבר, שלישי ישוב, שלישי ים. עמד ים לפני הקדוש ברוך הוא אמר לפניו: רבש"ע במדבר נתנה תורה, בישוב נבנה ביהמ"ק, אני מה תהא עלי, אמר לו: עתידין ישראל שיקריבו מלח על גבי המזבח, עכ"ל.

⁴ מצינו בחינה נוספת בגמ' ביומא (דף פג ב) "מי שאחזו בולמוס מאכילין אותו דבש וכל מיני מתיקה שהדבש וכל מיני מתיקה מאירין מאור עיניו של אדם ואף על פי שאין ראייה לדבר זכר לדבר ראו נא כי ארו עיני כי טעמתי מעט דבש הזה". כלומר שמצינו הבחנה נוספת שמתיקות מתקנת את העיניים, וזה צירוף של מליחות שהיא היפך של המתיקות, וזו המתיקות מתקנת אותם. ויש הבחנה שהצירוף של המליחות למרירות יוצרת מיוזג של תיקון.

מדור ארבעת היסודות – הלכה

שם אין הסדר של מר ואחר כך מתוק, אלא מתיקות שמתגלה בעצם מתיקות בשורשו.

יוצא לנו כאן שני מהלכים במערכת המתיקות ושני מקומות בקומת הנפש, מקום אחד בפה שבו המתיקות היא הפך של מרירות, ומקום שני בעיניים שבו המתיקות היא עצם האור שמאיר את האדם. ומתוך שתי המערכות הללו אפשר להבין שיש מתיקות של תחיה ויש מתיקות של גילוי, ויש מתיקות שמתקנת את המר ויש מתיקות שמאירה בלי שקדם לה מר, וכל אחת מהן פועלת בנפש באופן אחר ומגלה עומק אחר בהנהגת החיים.

(המשך השיעור בגיליון הבא)

דע את מידותיך 040 מים מים מתוקים מי הפה
מספר שיעור בקול הלשון 1130905

כח ממשיך וכח שמוריד חיות אל מקום שנראה מת¹.

ולפי הנ"ל יובן ענין הרוק, כי במערכת הפה יש מים שהם נושאים את שתי הבחינות הללו יש 'רוק תפל' שהוא מר ויש רוק שאינו תפל אלא מתוק, והסדר של תיקון הוא שבתחילה יש מרירות ואחר כך נעשית מתיקות, וכך גם בסדר היום של האדם כשהוא קם בבוקר לפני אכילה הרוק מר מפני שהנפש עדיין לא התחברה אל המשכת החיים של היום והיא עדיין תחת רושם הלילה שהוא אחד מחלקי שישים של מיתה, וכאשר הוא קם ומתפלל ואוכל ומתיישב בדעתו לקיים מצות בוראו, אז מתגלה שהמרירות מתהפכת למתיקות, נמצא שבפה המתיקות היא מתיקות שבאה אחרי מרירות. לעומת זאת במדרגת העיניים כשנאמר 'מתוק האור לעיניים'

² הערת העורך להשלמת הנושא, למרות שאין זה ממש תורף דברי השיעור, חשבתי להוסיף על דברי רבינו, שהרי 'מקוה' הוא מלשון 'קיווי', ואפשר שהרי כשהאדם בתוך המים הרי בלי התקווה לצאת הוא מת (נודע 'מים קרים', גימט' מת) מיד וא"כ אין לך מצב של תקוה יותר מאדם בתוך מים, ומתוך קיווי זה יוצא מטומאתו כמו שכותב שם שעי"ז יש תשובה. יתכן גם שזה מה שאמר דוד קויתי השם קיותי נפשי, מלשון של תקוה והמשכה ואכמ"ל.

נמצא ודאי ששייך שהמלוח יכול להתהפך למתוק, אבל בשורש המים הם היו מתוקים במתיקות מעיקרא, ולכן אם חס ושלום נעשה קלקול והמתוק הפך למלוח אפשר לחזור ולמתק אותו, אבל יסודו הוא במתיקות שלא באה ממליחות כלל ועיקר.

לעומת זאת המהלך של מר ומתוק כמו שנתבאר אינה המתיקות מעיקרו וראשית קיומו, אלא מתיקות שנולדת מתוך התיקון, כלומר מרירות שהתהפכה והשתנתה עד שנעשתה למתוק. ומכאן אפשר להבין מה עומק המילה 'מתוק' שהיא נושאת בתוכה רמז יסודי, מפני שאותיות מתוק הוא 'מת - קו' כי 'מת' מציין סתימה והעלם, ואילו 'קו' מציין המשכה וחיבור וכמו שמבואר בארוכה בתורת הרמח"ל (בדרוש הקיווי) שהקו הוא לשון תקוה כלשון הפסוק (יהושע ב יח) 'תקוות חוט השני' כלומר קו דק שמחזיק את האדם קשור אל החיים גם כאשר הוא עומד מול גבול וסוף, וכאשר יש תקוה יש כח שמחיה, וזה עצמו עומק תחיית המתים שמכוחה יש תחיה, מכח התקוה, כי התקוה אינה רק נחמה, אלא

1
בלבבי משכן אבנה

2
ארבעת היסודות

3
"סדרת דע את

קול הלשון

073.295.1245 ♦ 605-313-6660 « 2 « 4 « 12

4
התבודדות

5
תפילה

6
ספרי קודש

7
דרשות

8
פרשת השבוע

9
מועדי השנה

10
תורה, גמרא, שו"ע

11
בלבביפדיה
'מחשבה/עבודת ה

12
אוצר אותיות

13
צורת אדם

14
צורת אדם ועבודתו

15
לפי עשר הספירות

ה

לקבלת העלון שבועי בדוא"ל יש שלוח בקשה לכתובת bilvavi231@gmail.com ♦ לקבלת העלון השבועי בפקס יש לשלוח בקשה לפקס 03-5480529

קונטרס יסודות בהלכות תערובת [פרק י']

דין קבוע בתערובת

"ונמשוך ונקרב חד מינייהו, ונימא כל דפריש מרובא פריש?"

וביאור הדברים, שהגמ' מקשה שנהי שא"א להתיר את כל התערובת יחד מדין ביטול ברוב, מ"מ - מקשה הגמרא - למה לא נוכל להפריש אחד מהזבחים מתוך התערובת, ושוב לדון מדין "הולכין אחר הרוב" שהבהמה הזו ש"פירשה" מתוך התערובת הגיעה מחלק הרוב שבתערובת, ועי"ז נתיר עכ"פ את הבהמה היחידה הזו שפירשה?
אלא שהגמרא חוזרת ומתמה על הקושיה הזו עצמה:

"נמשוך?! הוה לה קבוע, וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי!"

והיינו שפשיטא ליה לגמרא שלא שייך לדון כאן דין "כל דפריש", כיון שאין זה נחשב "פריש" אלא "קבוע".
והנה, השקלא וטריא הזו צריכה ביאור רב, וננסה ללבן את הסוגיה לפי שני השיטות שהבאנו לאורך כל הסוגיה, דעת התוספות ודעת הרשב"א. ונתחיל עם דעת הרשב"א:

תמיה בקושיה הגמרא

עדיין יהיו אסורים גם לפי קושיה הגמ'. [וגם אם נמשוך עוד ועוד, עדיין יש בזה נפ"מ ששני הבהמות האחרונים יישארו באיסורם כמו שכתבו הפוסקים, כי כשהם ייצאו מהתערובת א"א לומר שהם פורשים מהרוב, כי אחרי שכל הראשונים כבר פרשו מהתערובת, כבר לא נשאר כלפיהם רוב היתר.]
וגם אחרי מה שביארנו שא"א לומר כל דפריש להתיר את כל התערובת כיון שאחד מביניהם יש עליו איסור בפועל, מ"מ עדיין קשה קושיה הגמ' למה א"א לבדדים מתוך הקבוצה להשתמש בכל דפריש "לפרוש" מתוך הקבוצה. שהרי באופן כזה, הכל דפריש אינו סותר כלל לזה שיש אחד מביניהם שיש עליו איסור בפועל, אלא שהוא מטיל את האיסור הזה על הרוב ורק משחרר ממנו את המיעוט.

אלא שלפי מה שנתבאר, לכאורה יש תימה על קושיה הגמרא מצד אחר: איך הגמרא רוצה ש"נמשוך" בהמה מתוך התערובת? הרי לפי מה שנתבאר בדעת הרשב"א, עיקר המהות של תערובת הוא "קבוצה של חפצים שיש לנו ידיעה שאחד מהם אסור", וא"כ, כל איפה שתיקח את הבהמה היא עדיין תישאר "בתוך התערובת", כי היא עדיין בתוך הספק!

ביאור הקושיה לדעת הרשב"א

להקריב אותה על סמך כל דפריש, ולומר שבהקרבתה היא פורשת מתוך הקבוצה של כל הבהמות ומוכרעת להיות?
וכוונת הגמרא להקשות כן על כל תערובת של יבש ביבש בלי ביטול, שנהי שא"א להתיר את כולם, אבל למה א"א לקחת חלק מהתערובת ולאכול, באופן שיש רוב שהאיסור נשאר עדיין בחלק הבלתי נאכל שבתערובת. ולפי קושיה הגמרא, באופן

בשני הפרקים האחרונים הצענו את מה שנראה כשיטות התוספות והרשב"א על המהות של "תערובת", מבלי להביא שום מקורות לדברים. אולם, באמת יש מקור לכל הדברים האלו מהסוגיה ריש פ"ח דזבחים, ונביא כאן את הסוגיה וננסה לראות איך היא מתפרשת לשיטת התוספות, ואיך היא מתפרשת לשיטת הרשב"א.

שנינו במשנה ריש פ"ח דזבחים (ע):

. כל הזבחים שנתערבו בחטאות המתות או בשור הנסקל, אפילו אחת בריבוא - ימותו כולן.

והיינו שהיה עדר של זבחים, וקפץ לתוכו בהמה אחת שאסורה בהנאה, ומחמת התערובת [תערובת "יבש ביבש"] היא אוסרת את כולם. ובגמרא שם (עב). מקשה "וניבטלו ברובא" כדין ביטול ברוב ביבש ביבש, ומתרץ רב אשי (שם עג., בתירוץ השני של הגמרא) "בעלי חיים חשיבי ולא בטלי". וא"כ, הטעם שכל הבהמות צריכים ללכת למיתה, היינו כי זה תערובת יבש ביבש בדברים חשובים שלא שייך בהם ביטול ברוב, ולכן כולם אסורים מספק. ושוב מקשה הגמרא (שם):

כבר נתבאר בפרקים הקודמים, שבעצם היה מקום לדון להתיר כל תערובת מדין "כל דפריש", כי כלפי כל יחידה שבתערובת הרי יש רוב בדיוק כמו כל ציור של כל דפריש. ונתבאר לדעת הרשב"א שא"א לומר כן, כי כיון שיש לנו ידיעה שאחד מתוך ה"קבוצה" של התערובת יש עליו איסור בפועל, זה מטיל חשש איסור חמור על כולם, וא"א לצאת מידי חשש האיסור הזה ע"י כל דפריש אלא ע"י ביטול ברוב.

ויש להדגיש כי הקושיה הזו ששאלנו לא קשורה כלל לקושיה הגמ' כאן "ונמשוך". כי כאן הגמ' לא שואלת להתיר את כל התערובת ע"י כל דפריש, אלא למשוך בהמה מתוך התערובת ולהתיר רק אותו, אבל הבהמות שיישארו בתוך התערובת

* ובדקות, הקושיה הזו עצמה היא קצת שונה לפי התוספות ולפי הרשב"א. לפי התוספות, הקושיה היא שעצם מעשה ההתערבות היא "מעשה פרישה" שבו כל חפץ נחשבת כאילו פירשה ממקום קביעותה ונכנסה למקומה החדש בתוך התערובת, וא"כ למה לא נוכל לדון עליה כלפי מעשה הפרישה הזו דין כל דפריש. ולדעת הרשב"א, הרי לשיטתו בכלל לא צריכים "מעשה פרישה", אלא העיקר שיש "הסתברות" של רוב, כלומר שיש כמה אפשרויות מוגדרות מאיפה יכול להיות שהחפץ הזה הגיע, ורובם להתיר. וא"כ, למה לא נוכל להתיר כל יחידה שבתערובת מכח ההסתברות הזה של כל דפריש שיש כלפי כל אחד מהם

מדור ארבעת היסודות – הלכה

שנתערב חתיכה אחת מתוך ריבוא, היה מותר לאכול את הכל חוץ מב' האחרונים, שאז כבר לא נוכל לומר שע"י אכילתם הם

פורשים מהרוב, כי לא נשאר רוב.

תשובת הגמרא

וע"ז משיבה הגמרא שיש כאן בעיה מצד אחר - כי כיון שלקחנו את הבהמה הזו מתוך מקום של איסור והיתר שהיו מונחים ביחד, כבר יש גם על ההיתר דין "קבוע" עם האיסור, וא"א להשתמש כי האי גוונא ברוב של "כל דפריש". ולפי מה שנתבאר בפרקים הקודמים בגדר דין קבוע לדעת הרשב"א, לכאורה מובנת תשובת הגמרא. שהרי כיון שהבהמה האסורה אינה בטלה ברוב, הרי יוצא שב"מקום הכללי" של

דפריש, כי כיון שהאיסור מונח ביחד עם ההיתר במקום אחד, הו"ל קבוע וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי. משא"כ בתערובת שמופזרת בכל רחובות העיר, הרי אין ההיתר שבתערובת נחשבת "קבוע" ביחד עם האיסור שבתערובת, ולכן אף שאין האיסור בטל ברוב, מ"מ מותר לקחת מעט מהתערובת ולאכול אותו, ולסמוך שלוקח מההיתר שבתערובת מדין "כל דפריש".

נפ"מ לפ"ז לגבי בשר שנאבד ברחוב

ולפ"ז, נמצאנו למדים נפ"מ גדולה לדינא: שגם לדעת הרשב"א, אם ייאבד חתיכת בשר הראויה להתכבד בה באיזה מקום ברחובות העיר, אף שכתבנו בפרק הקודם שכל החתיכות שבכל הרחובות ייחשבו איתה כ"תערובת", אעפ"כ יהיה מותר לקחת חתיכה ולאכול אותה.

והטעם, כי כמו שנתבאר בפרק הזה, עצם לקיחת החפץ לאכילה נחשבת "פרישה מתוך התערובת", ואפשר לומר ע"ז כל דפריש מרובא פריש. אלא שבתערובת רגילה, שנמצאת כולה במקום אחד, אז א"א לקחת מהתערובת ולסמוך על "כל

בס"ד

שני ספרים חדשים!

המידות מספרות

מקבץ סיפורים
להמחשה מעשית על תיקון המידות
על פי שיטת ארבעת היסודות

יסוד המים

כח הקנאה

(336 עמודים)

אלפך חכמה

כרך ב'
אות א' אביר-אביר

(824 עמודים)

להאיר את הלב ✦ לעדן את המידות ✦ לבנות את האדם

ספרי מורנו הרב שליט"א

פירוש 'בלבבי משכן אבנה' על הספה"ק

מסילת ישרים (ג' כרכים)

דרך ה' - חלק א' אָזל

נפש החיים שער ד'

בעל שם טוב על התורה עם ספר 'להב אש'

ספרים וקונטרסים נוספים

ספר קול דממה דקה אָזל

בלבבי משכן אבנה - הכנה לשבת קודש אָזל

שאלות ותשובות - שאל לבי תשע"ח-תשע"ט

קונטרס וחי לעולם

תורת הרמז - על סדר הפרשיות אָזל

ספר ההתבודדות

עם פירוש על המספיק לעובדי ה' - פרק ההתבודדות

ספר עולם ברור

פני הלב עולמה הפנימי של אישה בימינו

פנימיות התורה

פירוש בלבבי משכן אבנה על פתחי שערים אָזל

פירוש בלבבי משכן אבנה על עץ חיים אָזל

פירוש בלבבי משכן אבנה על רחובות הנהר אָזל

פירוש בלבבי משכן אבנה על קל"ח פתחי חכמה אָזל

אאלפך חכמה אוצר האותיות

אאלפך חכמה א (אב-אביון)

אאלפך חכמה א (אביר-אברך) **חדש**

ספרים מתורגמים

ספר בלבבי משכן אבנה חלק א - בתרגום לאידיש אָזל

ספר בלבבי משכן אבנה חלק א - בתרגום לצרפתית אָזל

ספר בלבבי משכן אבנה חלק א - בתרגום לספרדית אָזל

ספר בלבבי משכן אבנה א - בתרגום לרוסית אָזל

סדרת בלבבי משכן אבנה

בלבבי משכן אבנה - ט' חלקים

בלבבי משכן אבנה על מועדי השנה (ב' כרכים)

בלבבי משכן אבנה על התורה - תשס"ו (ב' כרכים) אָזל

סדרת "דע את"

דע את עצמך - הכרת הנפש

דע את נפשך - בנין כוחות הנפש

דע את הרגשותיך - עולם ההרגשה

דע את מחשבותיך - עולם המחשבה

דע את דמיוןך - עולם הדמיון

דע את נשמתך - גילוי הנשמה

דע את הויתך - גילוי הוית הנפש

דע את מנוחתך - מנוחת הנפש

דע את גאולתך - גאולת הנפש הפרטית

דע את ביתך - בנין הבית היהודי

דע את ילדיך - חינוך ילדים

דע את תורתך - דרכי לימוד

דע את ביטחונך - ביאור דרכי הבטחון והשגתו

דע את חלקך ותן חלקנו

סדרת ארבעת היסודות

דע את מידותיך - מהות המידות - יסוד העפר אָזל

הכרה עצמית והעצמת הנפש

ארבעת היסודות - יסוד העפר - תיקון כח הריכוז

ארבעת היסודות - יסוד המים - תיקון כח התאוה

ארבעת היסודות - יסוד האש - תיקון כח הכעס

ארבעת היסודות - יסוד העפר - תיקון כח העצבות

ארבעת היסודות - יסוד העפר - תיקון כח השמחה

ארבעת היסודות - יסוד העפר - תיקון כח העצלות

המידות מספרות - קנאה **חדש**

Building A Sanctuary In The Heart, Vol. 1-2

Getting To Know Your Self

Getting To Know Your Soul

Getting To Know Your Feelings

Getting Ready For Your Redemption

Getting To Love Your People

Getting To Know Your Home

Bilvavi – On The Path (Mesilas Yesharim)

Bilvavi – On The Holy Days

Bilvavi – On The Parsha (Bereishis-Shemos)

Bilvavi – On The Parsha (Vayikra-Devarim)

Building Yourself (Gateway to Actualizing Your Potential)

Gateways To Hashem (For Today's Jewish Woman)

Gateways to Revealing Hashem in Our Lives

Serenity (Developing Inner Calm in a Chaotic World)

רכישת ספרי הרב: ספרי אברמוביץ משלוח ברחבי העולם 03.578.2270